

ПЕРЕКЛАД ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ У ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Г. І. Олефір

Київський національний лінгвістичний університет

У добу глобалізації все більше перекладачів звертаються до перекладу художніх текстів. Цей феномен частково можна пояснити щорічною появою численних різножанрових літературних творів, які дозволяють людству долучитися до сучасної культури різних етносів, отже, заслуговують на переклад.

Протягом останніх десятиліть у багатосистемному підході до художнього перекладу чітко окреслилась тенденція до диверсифікації та інтернаціоналізації водночас. Сучасне літературне поле збагатилося насамперед завдяки кращій інтеграції так званих “малих літератур” – регіональних, автохтонних, колоніальних та постколоніальних. Поняття “мала література” було визначене ще в 70 роках ХХ століття французькими філософом Жілем Делезом та філософом й психоаналітиком Феліксом Гваттарі як “не обов’язково література малої мови, швидше йдеться про ту літературу, яка твориться якоюсь меншістю всередині якоїсь головної, великої мови. Але її першою характеристикою, безсумнівно, є те, що мова в ній відрізняється високим коефіцієнтом детериторіалізації” [1, с. 34]. У наш час до цього списку слід додати літератури країн, що розвиваються, літератури спільноти мігрантів та нові жанри, що виникли в результаті злиття вже відомих, наприклад, мистецькі видання або традиційно усні жанри такі як пісня, казка або слем (артистичне читання поетичних текстів, публічна декламація-змагання, що поєднує авторську поезію та театральне дійство), які завжди виступали своєрідними народними мас-медіа, соціальною хронікою, літописом суспільства. Таким чином літературний діалог між мовами перетворився на полікультурний обмін, до якого залучені численні учасники.

У перекладознавстві прийнято розглядати художній переклад у протиставленні до перекладу прагматичних текстів. Одна із опозицій ґрунтується на понятті функції. Тобто художній переклад визначається як переклад текстів із експресивною функцією, тоді як прагматичним текстам притаманна утилітарна або інформативна функція. Художні тексти не є простими авторським фантазіями, вони значно складніші в своїй суті, оскільки виступають водночас соціальним документом та поетичною нарацією. Література вписується водночас у рамки авторського суб’єктивізму та соціальної реальності. Ганс Роберт Яусс, філософ та літературознавець, один із лідерів студій рецептивної естетики, наполягав на зв’язках літератури з моделюванням суспільства: “комунікативна діяльність, література не є простим продуктом, але також і одним із факторів продукування суспільства. Вона поширює його естетичні, етичні, соціальні цінності, які можуть сприяти як трансформації суспільства так і його увічненню таким як воно є” [3, с. 92]. Наділений комунікативною цінністю, літературний текст відображає світ, що однаково бере початок як в авторській вигадці так і в певній культурі.

При перекладі художніх текстів слід зважати на обидва ці аспекти. На додачу до проблем жанрового та соціокультурного характеру, перекладач зіштовхується із іншими значними відчутними труднощами на кшталт

особливостей мовлення автора, його літературних креацій, його стилістичних пошуків. Перекладач не може не зважати на всі мовні, культурні, соціальні, історичні питання, які постають перед ним при роботі з художнім текстом.

У добу глобалізації перекладач більше не розглядається як простий генератор висловлювань, які транслюються з однієї мови на іншу. Як представник конкретного суспільства, визначеного культурного простору він має усвідомлювати референційні рамки суспільства, до якого він належить. Переклади художніх текстів дозволяють обмін на відстані між незнайомими спільнотами, вони передають повідомлення, що були ретельно продумані, розроблені та певним чином оформлені у визначений час і адресовані людству. Художній текст, знаходиться в постійному русі на відміну від прагматичного, зміст якого не є об'єктом інтерпретацій, ні варіабельності. Рухомий характер художніх текстів яскраво відображається в перекладах, які, як і літературний твір, належать до певної епохи та культурного середовища. Для того щоб переклад відбувся, він має бути сприйнятим читачем, він має бути зроблений у визначений час та в правильному місці, в прийнятному для нього середовищі, в підготовлених до сприйняття спільноті та суспільстві. Тому певні автори, окремі твори, деякі літературні жанри ніколи не перекладалися.

Аналіз сучасних перекладацьких підходів та практик змушує підняти ряд питань, пов'язаних із функціонуванням культурного поля та міжнаціональних обмінів, які вже вийшли за рамки поняття “глобалізація”. Едуар Гліссан, письменник, поет та літературний критик з Мартиніки, розглядав переклад як “операцію з креолізації”, визначаючи креолізацію як змішання культур, яке призводить до непередбачуваного та є вічним рухом культурного та мовного взаємопроникнення, що супроводжує культурну глобалізацію [2]. Глобалізація встановлює контакти між далекими, різнорідними культурними елементами, з подекуди непередбачуваними результатами. При перекладі перекладач мусить створювати заново культурний та мовний простори, шляхом калькування та адаптації, доместикації та форенізації, натуралізації та екзотизації. Історико-соціо-політичний контекст підказує перекладацьку стратегію, де полярні підходи зустрічаються, протистоять або доповнюють один одного, сприяючи взаємопроникненню національних культурних просторів, і тим самим взаємозбагаченню культур, кращому розумінню Іншого, відкритості до нового.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Deleuze G., Guattari F. Kafka. Pour une littérature mineure / Gilles Deleuze, Félix Guattari. – Paris, Éditions de Minuit, 1975. – 160 p.
2. Glissant E. Introduction à une poétique du divers / Edouard Glissant – Paris : Gallimard, 1996. – 160 p.
3. Jauss H. R. Pour une esthétique de la réception / Hans Robert Jauss; [trad. de l'allemand par Claude Maillard] – Paris : Gallimard, 1990. – 336 p.